

Euthanasie bij demente patiënten: de Hoge Raad brengt verduidelijking

Evelien DELBEKE
Advocaat
Gastprofessor Universiteit Antwerpen



Samenvatting

De Nederlandse Hoge Raad velde op 21 april 2020 twee arresten in de zaak van de Nederlandse arts die euthanasie had uitgevoerd bij een demente patiënte op basis van een euthanasieverklaring. Hoewel de Nederlandse en de Belgische euthanasieverklaring een verschillend toepassingsgebied hebben (euthanasie op basis van een euthanasieverklaring bij een demente patiënt kan in België niet), maakt de Hoge Raad wel verschillende analyses en beoordelingen die ook voor België van belang kunnen zijn, enerzijds voor de negatieve wilsverklaring bij demente patiënten en anderzijds voor de euthanasieverklaring indien de Belgische wetgever in de toekomst zou besluiten het toepassingsgebied daarvan uit te breiden.

Résumé

Le 21 avril 2020, le Conseil supérieur néerlandais a rendu deux arrêts dans l'affaire du médecin néerlandais qui avait euthanasié une patiente démente sur la base d'une déclaration anticipée d'euthanasie. Bien que la déclaration anticipée d'euthanasie ait un champ d'application différent aux Pays-Bas et en Belgique (l'euthanasie basée sur une telle déclaration est interdite en Belgique si le patient est atteint de démence), le Conseil supérieur livre diverses analyses et appréciations susceptibles de présenter également de l'intérêt pour la Belgique, en ce qui concerne, d'une part, la déclaration de volonté négative chez les patients déments et, d'autre part, la déclaration anticipée d'euthanasie si le législateur belge décidait à l'avenir d'étendre le champ d'application.

§ 1. De feiten en procedurele voorgaanden

1. Eerder in dit tijdschrift¹ werd reeds verslag gedaan van de uitspraak van het Nederlands Centraal Tuchtcollege van 19 maart 2019 in de zaak van de 'koffie-euthanasie'², waarin een arts die euthanasie had toegepast bij een diep demente patiënte op basis van een wilsverklaring euthanasie, in hoger beroep een tuchtsanctie werd opgelegd. Tegen diezelfde arts werd ook een strafprocedure ingeleid, die resulteerde in een uitspraak van de strafrechter te Den Haag.³ De strafrechter oordeelde dat aan alle vereisten van de Nederlandse Euthanasiewet was voldaan en dat de arts dus niet strafbaar was. Volgens de strafrechter moest de actuele stervenswens van een diep demente, volledig wilsonbekwame patiënt, die op een eerder wilsbekwaam moment een euthanasieverklaring had opgesteld, niet worden geverifieerd. Ook de wijze van uitvoering, die op voorhand besproken was met de familie en artsen, was volgens de strafrechter in dit geval niet onzorgvuldig.

Eind 2019 diende de procureur-generaal bij de Hoge Raad zowel in de tucht- als de strafzaak een vordering tot cassatie in het belang van de wet in bij de Hoge Raad. De Nederlandse wet biedt aan de procureur-generaal een dergelijke mogelijkheid voor gevallen waarin hij de beantwoording van een rechtsvraag door de Hoge Raad wenselijk acht voor het algemeen belang. Het bijzondere aan dit middel is dat wanneer de Hoge Raad een uitspraak als gevolg van een cassatieberoep in het belang der wet vernietigt, dit geen verandering in de rechten en de positie van partijen in de betreffende zaak brengt, zoals deze in de vernietigde uitspraak zijn vastgelegd. Cassatie in het belang der wet heeft dus geen rechtsgevolgen voor de betrokken partijen. In dit geval betekent dit concreet dat zelfs wanneer de Hoge Raad de uitspraken zou verbreken, de tuchtsanctie van waarschuwing niettemin staande zou blijven en de strafrechtelijke vrijspraak behouden zou blijven.

1. E. DELBEKE, "Therapiebeperking en euthanasie bij demente patiënten" (noot onder Centraal Tuchtcollege 19 maart 2019), *T.Ge.* 2019-2020, afl. 1, 63.
2. Deze zaak wordt door sommigen de 'koffie-euthanasie' genoemd omdat de uitvoerende arts kort voor de uitvoering van de euthanasie – zonder de patiënte hierover in te lichten – een slaapmiddel oploste in de koffie van de patiënte, in de hoop dat ze zo vredig in slaap zou vallen alvorens het barbituraat toe te dienen, in plaats van haar angstig te maken door het slaapmiddel via een infuus toe te dienen.
3. Rb. Den Haag 11 september 2019, zaaknummer 09/837356-18, ECLI:NL:RBDHA:2019:9506, <http://uitspraken.rechtspraak.nl>.